

6. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2023/2024 навчальному році : Лист ІМЗО від 01.08.2023 № 21/08-1242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1XohXNsGS5xfSqFlxyen_QKZJ0ifi1HFj/view
7. Словник-хрестоматія педагогічних понять: навчальний посібник для студентів, аспірантів, викладачів. Л.: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. 272 с.
8. Чеховська, Л. Й. Проектне навчання на уроках української літератури в середній школі: наук.-метод. посіб. Запоріжжя: ТОВ «ВПО «Запоріжжя», 2010. 263 с.
9. Шацька Н. М. Використання елементів STEM-освіти в мовно-літературній галузі. URL: <https://drive.google.com/file/d/1iAgBSLPcuNILGJDLJmsYeftHhwEJX979/view?pli=1> <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

Вірні чи позбавлені відчуття страху? Анімалістичний дискурс: дивовижний світ спілкування людини і тварини у творах М. Вінграновського, М. Морозенко, Е. Сетона-Томпсона

Фурманова Олена, учитель-методист, учитель української мови та літератури Харківського ліцею № 73 Харківської міської ради

У статті розкриваються прийоми інтегрованого навчання під час вивчення художніх творів з анімалістичною тематикою на прикладах оповідань М. Вінграновського, М. Морозенко, Е. Сетона-Томпсона. Пропонуються варіанти таких уроків, зокрема розглядається інтегрований урок із використанням методу проєктів і електронних ресурсів.

Ключові слова: інтегроване навчання, комплексний підхід, анімалістичні твори, колективний мініпроєкт.

Інтегроване навчання, як багато інших форм освітнього процесу, зазнало кількісних і якісних змін. Напевно, кожен педагог експериментував, проводячи бінарні уроки. У Новій українській школі інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході, освіта ж у цілому не ділиться на окремі дисципліни, а розглядається через призму загальної картини. Однією з найвагоміших переваг цього напрямку для мене, як для філолога, є новий підхід у розвитку критичного мислення, що важливо, з одного боку, для формування самостійного читачького досвіду поза школою та протягом життя, а з іншого – для виховання повноцінної особистості, здатної не відмовлятися від своїх цілей через насильне впровадження тієї чи іншої ідеології, тобто готової вільно та сміливо породжувати й відкидати судження.

Анімалістичні твори – від казок до оповідань і повістей – мають неабияку популярність серед дітей і дорослих. Є багато причин цього визнання. Значне емоційне напруження переплітається з філософським сенсом, а побутові ситуації найчастіше зображуються на романтичному фоні. Але неабиякою, беззаперечною цінністю таких творів для освіти й виховання є можливість донести до дитини складні, недитячі істини в доступному (пригодницькому) контексті. Вивчаючи художню літературу з анімалістичною тематикою, учні отримують інформацію про досвід поколінь у спілкуванні з тваринами, зокрема про розвиток цих стосунків, якісні зміни в ставленні до звірів і птахів.

Еволюція стосунків із тваринним світом фіксує різні форми поводження: винищення особин із метою вижити, збагатитися – повага та приручення – співчуття та піклування.

У різних модельних навчальних програмах, розміщених на сайті МОН України, твори «Снап», «Лобо» Е. Сетона-Томпсона, «Вірність Хатіко» М. Морозенко пропонують вивчати в 5 класі, а «Сіроманець» М. Вінграновського – у 6 класі.

З одного боку, твори, про які йтиметься, цікаві, з іншого – вони викликають дуже сильні почуття страху, жалю. До того ж оптимістичний фінал ми бачимо хіба що в «Сіроманці» М. Вінграновського. Постає питання навіть про доцільність вивчення творів у середній школі. Як позитивну відповідь наведу такі аргументи:

1. Твори вартісні, бо важливо знати, як люди ставилися до тварин і в який спосіб їх використовували, винищували тощо.

2. Однак доцільно переглянути вікову категорію та послідовність вивчення подібних творів. Наприклад, у контексті психогігієни слід ознайомити дітей з долею Сіроманця, а потім уже з Хатіко, Снапом і Лобо, аби дитина, зіткнувшись у фіналі з трагічною кінцівкою, не опинялась у психологічній безвиході, уболіваючи за персонажа-улюбленця. Школярі мають знати не тільки, як було, а і як могло бути, бо позитивну ситуацію вже змодельовав М. Вінграновський із Сашком і Андрійком.

Роблячи висновки з прочитаного, учні не повинні приходити до узагальнення, що людина має право жертвувати Снапом, жорстоко вбивати Бланку чи Лобо або за всяку ціну зловити Сіроманця. Логічний підсумок можливий лише один: життя істот продовжиться на планеті тільки тоді, коли ми відшукаємо шляхи свідомої взаємодії з будь-якою земною формою буття.

У творах М. Вінграновського, М. Морозенко, Е. Сетона-Томпсона тварини наділені здатністю говорити, мислити, навіть більше – аналізувати. Вони є головними персонажами, а люди – другорядними. Ситуація інша тільки в «Сіроманці», бо тут два головні герої – Сашко й вовк. Якщо в «Снапі», «Лобо» людина не просто на другому плані, а немовби самоусувається від відповідальності за скоєне, перекладаючи провину за свій злочин на хижаків, то М. Вінграновський навіть Чепіжного змальовує, розвиваючи персонаж. Василь спочатку ладен на все, аби тільки спіймати Сіроманця, а відправляючи його до звіринця, обіцяє на свята возити вовкові м'ясо. Читач розуміє, що селянин Чепіжний – мисливець, але нотки людяності є і в нього; тобто дискурсний мотив природи переплітається з мотивами любові та гуманності.

Образи звірів, на відміну від казок, не є уособленням певних почуттів та дій людини, а навпаки, є прикладом функціонування та здатності відчувати самих тварин, хоч ми й розуміємо, що це тлумачення людини. Отже, важливою для розуміння як власне твору, так і моральних цінностей є не лише характеристика собак і вовків, а й персонажів-людей і оповідачів або навіть авторів твору. Урешті-решт учні, пізнаючи тварин, аналізують і людину, яка по-різному взаємодіє з твариною: живе з нею, полює на неї, намагається вберегти від жорстокості. Тільки замилювання чеснотами й правдою природи дасть змогу дітям не стати ворогом рослин і тварин, уможливить наближення до розгадки цього дивовижного світу й мудре поведіння в навколишньому середовищі, разом із цим стане зрозумілим місце людини третього тисячоліття на планеті. А зрозумівши «картину світу», яку бачать звірі, майбутнє покоління не зробить її кривавою, хижацькою, безвихідною.

Пропоную такі варіанти уроків:

- Урок-створення віртуального музею собаки й вовка «Тварини, яких я знав» (найменування запозичене з однойменної збірки Е. Сетона-Томпсона).
- Урок-диспут із використанням методу проєктів на тему «Дискутую з автором».

1. У своїй основі **урок-створення віртуального музею** базується так чи інакше на методі проєктів. Оскільки випереджувальні завдання є обов'язковими, то готую умови для реалізації колективного мініпроєкту.

Учні отримують завдання й обирають напрям, який уподобали:

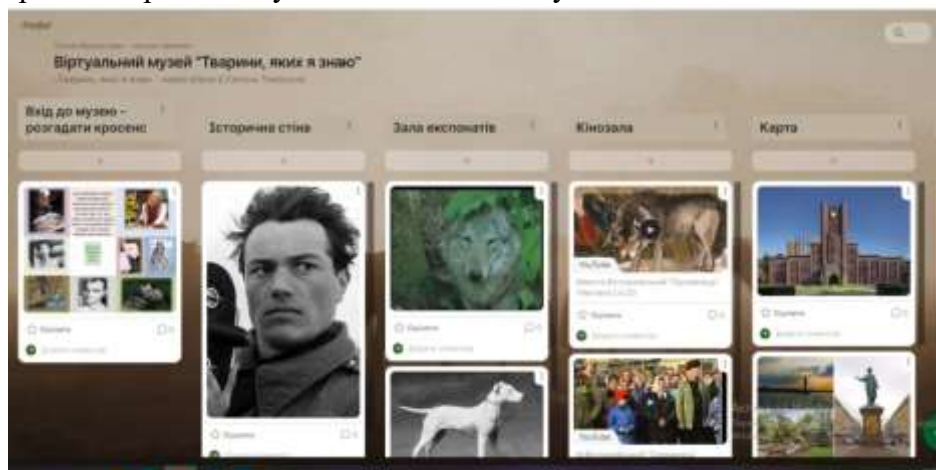
- створення електронної форми віртуального музею: використовуючи [Padlet](https://padlet.com/account/setup) (<https://padlet.com/account/setup>);
- виготовлення ілюстрацій – малюнків чи електронних версій;
- застосування електронних ресурсів, зокрема III (штучного інтелекту).

Віртуальний музей «Тварини, яких я знав» має кілька розділів. Вхід до музею можливий після розгадування кросенсу; «Історична стіна» ознайомлює з авторами творів (гості музею можуть побачити портрети письменників, дізнатися цікаві факти з їхньої біографії та історію написання текстів); «Зала експонатів» демонструє зображення головних героїв, навіть можна створити окрему експозицію для улюбленців учнів, де діти поділяться світлинами чи малюнками своїх собак, котиків або інших тваринок. Продовжити екскурсію пропонується в кінозалі, де розміщено фільми, аудіокниги, буктрейлери тощо. Карта ж музею перенесе нас у місця, які згадано у творах: чи це Одеса («Сіроманець»), чи Токійський університет («Вірність Хатіко»). Обов'язково варто увімкнути «Коментарі» до дошки, таким чином відвідувачі музею залишатимуть відгуки, а також «Реакції», обравши сердечко чи зірочку як позначки вподобання.

Учні готують матеріали для музею, розміщують їх самостійно, маючи спільний доступ до інтерактивної дошки, обговорюючи в групі концепцію та розподіляючи обов'язки.

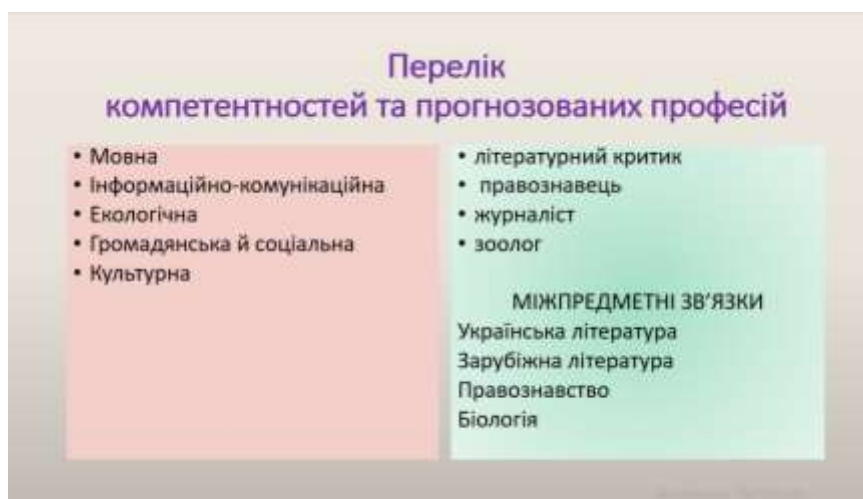
Презентація проєкту відбувається у формі екскурсії «залами» віртуального музею, яка може тривати в реальному часі або замінена аудіо- чи відеозаписом.

2. Епіграфом до уроку-проєкту «Дискутую з автором» стали слова Леонардо да Вінчі: «Прийде час, коли люди дивитимуться на вбивцю тварини так само, як вони дивляться зараз на вбивцю людини».

Тип проєкту:

- Дослідницько-творчий.
- Груповий.
- Довготривалий (від місяця й більше, оскільки вивчаються 4 художні твори).
- Для уроку-підсумку.

Крім презентації для підсумкового уроку, коли відбуватиметься велика «дискусія з авторами творів», групи отримують невеликі завдання відповідно на кожен урок. Таким чином діти із самого початку теми працюють разом, роблять пробні виступи. Ознайомившись добре з текстами – історією написання, сюжетом, героями та проблематикою, учні готують виступ-захист своєї позиції відповідно до таких питань:

- Кого захищає та виправдовує автор?
- Чому ви погоджуєтесь чи не згодні з такою позицією?

Також можна залучити гостя-персонажа уроку – **уповноваженого з дотримання прав тварин**. Це відомий усім пес Патрон.

Пес Патрон (нар. 20 липня 2019) — український собака-винюхувач вибухівки, талісман ДСНС, який здобув велику популярність за часів війни. Офіційний символ Міжнародного координаційного центру з питань гуманітарного розмінування.

Тут простежується зв'язок із правознавством: наш персонаж має реального й соціально значущого прототипа – Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім'ї.

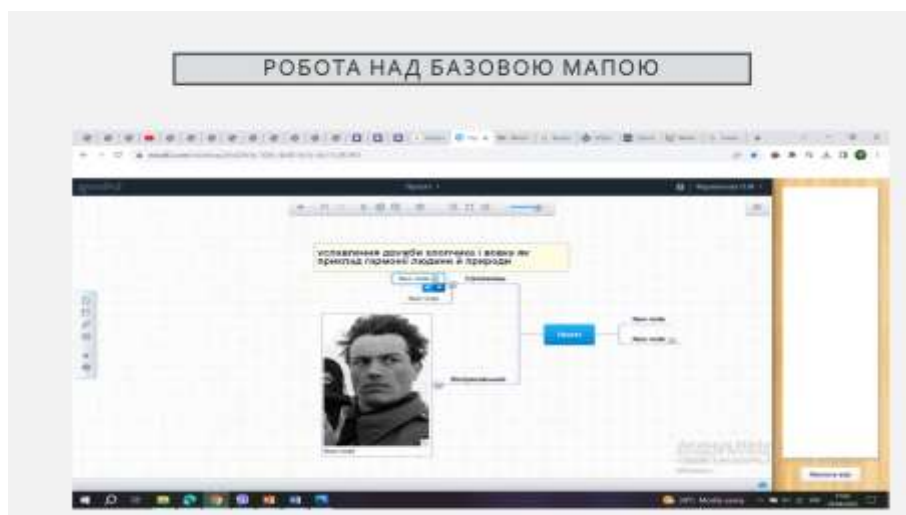
Учні можуть виготовити на свій урок уявного песика – намалювати чи зробити анімаційного персонажа. Роль Патрона – наголосити на порушенні прав тварин та їхньому захисті в тій чи іншій ситуації.

До цього проєкту також залучаємо електронні ресурси, зокрема MIND42/<https://mind42.com/>

Учні працюють на базовій мапі, створюючи асоціативні зв'язки відповідно до теми.

Значення проєкту впливає з мети: на чільному місці виховання повноцінної особистості, здатної боротися за свої переконання та протистояти насильному впровадженню хибних і жорстоких ідей, тобто готової вільно й сміливо створювати та відхиляти судження.

Використання технології інтегрованого навчання на уроках української мови для розвитку загальнокультурної компетентності

*Хавіна Сусанна, учитель української мови та літератури,
«спеціаліст вищої категорії», «учитель-методист»
комунального закладу «Харківський ліцей № 82
Харківської міської ради»*

Автор розглядає проблему розвитку загальнокультурної компетентності з використанням технології інтегрованого навчання, що знайшло відображення у визначенні й апробації певних форм і методів роботи. Наведені приклади інтегрованих уроків сприяють розвитку мислення та мовлення школярів, розвивають їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, наполегливість, працьовитість, чуйне, уважне ставлення один до одного.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, ідея інтегрованого навчання, принципи інтеграційних процесів, інтегровані ігрові завдання.